

a medičky, aby odlehčili lékařům a lékařkám a zdravotnickému personálu. Vzhledem k demografickým změnám jsou personální nedostatky ve zdravotnickém sektoru dlouhodobým problémem. Do roku 2030 bude výhledově chybět 475 000 zdravotníků a zdravotnic na plný úvazek, aby vůbec pokryli narůstající potřeby.¹ Vzdělání zdravotníci a zdravotnice navíc povolání často opouštějí. Plat je ve srovnání s vysokou pracovní zátěží a atypickou pracovní dobou nízký.

Zdravotní pojištění a pojištění pro případ dlouhodobé péče

V Německu v současnosti existuje dvojitý systém zákonem stanoveného a soukromého zdravotního pojištění. Sociálnědemokratická SPD, Die Linke a Zelení chtějí tuto dvoukolejnost ukončit a zavést místo toho jedno občanské pojištění, jež by všem pojištěným zajišťovalo tytéž úkony. CDU/CSU a FDP naopak chtějí zachovat stávající systém.

Stejně jako v případě zdravotního pojištění požadují SPD, Zelení a Die Linke občanské pojištění pro případ dlouhodobé péče, jež by pokrylo všechny zdravotnické úkony. Drobné neshody zůstávají pouze u spoluúčasti. CDU a FDP jednotné pojištění odmítají. Obě strany místo toho chtějí posílit firemní pojištění pro případ dlouhodobé péče.

Nemocnice

Všechny strany chtějí reformovat financování nemocnic a investovat více peněz do nemocniční infrastruktury. Rozdíly panují především v tom, jakým způsobem to chtějí realizovat. CDU/CSU a FDP hovoří o financování dle potřeb, jež má garantovat plošnou základní péči. FDP současně zdůrazňuje, že chce systém očistit od nadměrné nabídky a nesprávných pobídek k nadměrné péči. Strana se navíc důrazně zaměřuje na digitalizaci zdravotnictví. SPD a Zelení chtějí nad liberální plány financování dle potřeb postavit investiční financování jasně definovaných společenských zakázek. Nejdále zacházejí požadavky Die Linke. Chtějí soukromým zřizovatelům nemocnic zakázat mít z hospodaření zisky. Nemocnice se nejprve mají stát neziskovými podniky a následně se mají převést zpět pod obce. Proti komercializaci zdravotnictví se staví i SPD. Zisky vzniklé z prostředků solidárního společenství mají povinně a co nejvíce plynout zpět do zdravotnického systému. Kvalitní nabídka ve zdravotnictví má být zajištěna vyššími platy a lepšími pracovními podmínkami.

Péče o pacienty

Také v případě zdravotníků a zdravotnic, ošetřovatelů a ošetřovatelek vládne shoda, že je zapotřebí získat pro toto povolání více lidí. Způsob realizace se však liší. CDU chce zatraktivnit zdravotnické a ošetřovatelské obory tím, že zruší školné. Aby vzdělání zdravotníci a zdravotnice, ošetřovatelé a ošetřovatelky zůstali v oboru, mají se zlepšit pracovní podmínky – kromě požadavku spolehlivějšího plánování služeb se ale ve volebním programu nic bližšího nenachází. FDP je konkrétnější. Chce reformovat systém vzdělávání, personální plánování odpovídající potřebám a lepší kariéerní možnosti.

SPD požaduje kromě lepších pracovních podmínek v tomto sektoru také vyšší platy. Cílem jsou všeobecně závazné tarifní smlouvy podle odvětví a další navýšení minimální mzdy v tomto sektoru. Stejně jako i FDP žádají sociální demokraté lepší kariéerní možnosti zdravotníků a zdravotnic, ošetřovatelů a ošetřovatelek, ale namísto flexibilnějšího personálního plánování chtějí jednotný celoněmecký rámec personálního plánování. Také Zelení usilují o navýšení platů a zlepšení pracovních podmínek v tomto odvětví. Die Linke chce navýšit měsíční základ platu zdravotnických a ošetřovatelských profesí o 500 €. To má pro práci získat především bývalé pracovníky a pracovnice. Strana celkově žádá navýšení o 200 000 osob.

2. Důchodová politika

Německý systém důchodového pojištění stojí před velkou výzvou. V následujícím desetiletí odejdou do důchodu obzvláště silné ročníky, navíc bude kvůli demografickým změnám přispívat na důchodové pojištění stále méně pracujících. Tento vývoj ohrozí nejpozději od roku 2030 aktuální důchodovou hladinu ve výši 48 %.

Úroveň důchodů a věk pro odchod do důchodu

Nejdůležitějšími indikátory důchodové politiky jsou úroveň důchodů a věk pro odchod do důchodu. Jedná se o věk, kdy mohou pojištěnci odejít na odpočinek bez finančních srážek. Důchodový věk se Do roku 2030 bude postupně navyšovat na 67 let, důvodem je rostoucí očekávaná délka života.

SPD a Zelení slibují, že po roce 2030 už nedojde k navyšování důchodového věku za hranici 67 let, CDU/CSU a FDP naopak nečiní žádné jednoznačné vyjádření. I oni sice chtějí trvale zajistit důchodovou hladinu, ale konkrétní čísla neuvádějí. Sociální demokraté stejně jako Zelení naopak požadují, aby byla i po roce 2030 zachována důchodová hladina ve výši 48 %. Dále jde ve svých požadavcích Die Linke. Nejenže chce navýšit úroveň důchodů na 53 %, ale současně chce snížit věk odchodu do důchodu zpět na 65 let. Financovat by to měli ti nejlépe vydělávající, jimž by se měly navýšit příspěvky, a současně má být omezena výše vyplácených obnosů.

Státní důchod

Většina stran se shoduje v tom, že důchod od státu má nadále zůstat jádrem německého zabezpečení na stáří. Výjimku zde tvoří FDP, jejíž vize důchodového systému spočívá v důchodu „na stavebnicovém principu“. Dále chce k běžnému státnímu důchodu doplnit ještě státní akciový důchod. Občané a občanky by podle něj měli povinnost vkládat malé procento svých příspěvků na důchod do veřejně spravovaného akciového fondu na kapitálových trzích. Proti tomuto konceptu se staví především SPD a Die Linke. Sociální demokraté zdůrazňují, že kapitálově kryté zabezpečení na důchod může být jen dobrovolným doplňkem ke státnímu důchodu. V jeho případě požadují spolu s Die Linke a Zelenými, aby byl ukončen systém rozdělený na jednotlivé profesní skupiny, například pro úředníky nebo poslance. Důchodové pojištění se má proměnit v občanské pojištění.

CDU se však výslovně staví proti těmto plánům a chce systém zvláštních skupin zachovat.

Chce také vypracovat nový koncept „generačního důchodu“.

Sociální demokraté dále požadují reformu výpočtu státního důchodu, který by lépe zohlednil rozdílnou odpracovanou dobu zapříčiněnou prací pro rodinu, např. výchovou dětí nebo péčí o rodinné příslušníky. To má podpořit hlavně ženy. FDP chce naopak usnadnit rozdělení důchodů.

Nároky na důchod má být možné rozdělit si mezi sebou podle míry poskytnuté péče.

To jde ovšem jedině mezi manželi.

Firemní a soukromý důchod

Potíže s budoucím financováním důchodů se mají podle názoru všech stran řešit také pomocí firemního zabezpečení na důchod. Zatímco SPD tak chce učinit rozšířením tarifních smluv, tedy vyjednáváním mezi zaměstnanci/zaměstnankyněmi a zaměstnavateli/zaměstnavatelkami,

FDP se zaměřuje na jednostrannou flexibilizaci pravidel pro firmy, aby se rozšířily možnosti firemních důchodů. Zelení chtějí vytvořit veřejně spravovaný občanský fond obchodovaný na akciových trzích, jenž má být standardním modelem jak pro soukromý, tak firemní důchod.

Zaměstnanci a zaměstnankyně mají do fondu přispívat, pokud z něj nevystoupí (opt-out).

SPD rovněž plánuje zavedení veřejně spravovaného fondu podle švédského modelu – ale pouze jako možnost doplňkového soukromého zabezpečení na důchod. Podobné plány mají i CDU a FDP. Die Linke kapitálové zabezpečení na důchod zásadně odmítá a chce převést pod zákonné důchodové pojištění stávající, veřejně podporovaný model soukromého spoření na důchod, tzv. Riester-Rente.

Základní důchod

Od ledna 2021 existuje základní důchod zavedený SPD, jenž představuje minimální důchod v případě, že člověk přispíval na důchodové pojištění alespoň 33 let. FDP základní důchod kritizuje jako příliš drahý a rozmlžený. Místo něj požaduje zavedení nezdánitelné částky k běžnému důchodu při započtení základní sociální podpory. Toto pojetí jde tedy proti důležitému cíli sociálnědemokratického základního důchodu, jenž chce bojovat s chudobou ve stáří, aniž by lidé museli žádat o sociální podporu.

Zelení a Die Linke chtějí základní důchod rozšířit, Die Linke navíc požaduje „solidární minimální důchod“ ve výši 1200 €.

3. Bytová a nájemní politika

Trh s byty představuje v německých velkoměstech již dlouho politickou výzvu. Přestože se situace nedávno trochu stabilizovala, je v Berlíně, Mnichově či Frankfurtu nad Mohanem běžné frustrující hledání bydlení a vysoké nájem. Konkrétní čísla přinesla aktuální studie Hans-Böckler-Stiftung,² jež má blízko k odborům: Každá čtvrtá domácnost v německých velkoměstech odevzdá za nájem alespoň 40 % příjmů. A to, přestože nájem v poměru 30 % k příjmům dnes již platí za přílišnou zátěž, kdy po odečtení nájmu zůstává na zbylá vydání příliš málo peněz. Problémy najít adekvátní a finančně dostupné bydlení mají přitom hlavně domácnosti s nižšími příjmy. Tato nerovnost se v posledním desetiletí ještě více upevnila. Nechybí ani tak bytové prostory obecně, spíš finančně dostupné a adekvátní (velikosti domácnosti odpovídající) byty. Pokud vyjdeme z ideálního rozložení bytů podle příjmů a potřeby, stále ještě by chybělo 1,5 milionu adekvátních bytů. Tento nepoměr v ideálním bytovém zajištění představuje jádro problémů na trhu s byty v německých velkoměstech.

Bytová výstavba

V otázce rozšiřování bytové výstavby se strany dělí do dvou základních táborů. Na jedné straně se nacházejí CDU/CSU a FDP, kteří chtějí podpořit bytovou výstavbu daňovými úlevami a odbyrokratizováním pro soukromé investory. CDU/CSU vsází také na odlehčení velkoměstům tím, že zatraktivní a lépe napojí jejich okolí.

Naproti tomu jsou SPD, Zelení a Die Linke pro silnější roli státu v politice bytové výstavby. Všechny tři strany požadují zavedení nového druhu bytové prospěšnosti, jež by podpořila zejména výstavbu sociálních bytů. SPD uvádí konkrétní číslo 400 000 nových bytů ročně, z nichž by mělo být 100 000 sociálních bytů. Die Linke žádá víc než dvojnásobek. V kontextu bytové výstavby je relevantní také přidělování stavebních pozemků. SPD usiluje o přístup „orientovaný na veřejné blaho“. Nové stavební pozemky by měly pokud možno zůstat veřejným majetkem a staré stavební pozemky by měly obce získat zpět za férové ceny prostřednictvím předkupního práva. Tím se má zamezit spekulacím s půdou a dát obcím do rukou větší možnosti výstavby sociálních bytů. Také Zelení žádají takzvaný „pozemkový fond“. Zajištěné obecní stavební pozemky mají být přidělovány jen na základě dědičného pachtu, aby bylo dlouhodobě zajištěno finančně dostupné bydlení. Die Linke jde v boji se

spekulacemi s půdou a obytným prostorem výrazně dál, až k legalizaci zabrání („znovunabytí pro občanskou společnost“) těch prostor, jež nejsou využívány v souladu se svým účelem.

Cenová brzda nájmu

Cenová brzda nájmu platí od roku 2015. Předepisuje, že nájemné u nabízených bytů nesmí převyšovat místní běžnou hladinu nájmu o více než 10 %. Nástroj je však považován za neúčinný, protože referenční hodnota nájemného, jež je v lokalitě běžné, tzv. hladina nájmu, zohledňuje pouze nájem za předešlé čtyři, resp. šest let. Nájem tak zůstává na vysoké úrovni a dlouhodobě opět roste.

FDP prohlašuje, že cenová brzda nájmu selhala, a požaduje její zrušení. Podle strany bránila bytové výstavbě a zužovala nabídku. Sociální demokraté místo toho žádají reformu cenové brzdy nájmu. Hladina nájmu se má řídit nabízenými nájemmi za posledních osm let, mají být ucpány skuliny v systému a brzda jako taková má být časově neomezená, aby se každých pár let nemusela prodlužovat. Opravu cenové brzdy požadují i Zelení. Die Linke naopak také tvrdí, že cenová brzda selhala. Namísto toho chce stávající nájem trvale zmrazit „nájemní stopkou“ a silněji sází na možné zastropování nájmu.

Zastropování nájmu

Obzvláště kontroverzním tématem je takzvané zastropování nájmu. V roce 2020 ho zavedla berlínská zemská vláda (SPD, Zelení a Die Linke) a zahrnuje „nájemní stopku“, maximální výši nájemného a snižování nájemného. V březnu 2021 ho Spolkový ústavní soud prohlásil za protiústavní. Rozhodující je, že soud nerozhodoval o obsahu zákona. Soudci a soudkyně argumentovali tím, že spolková země Berlín nemá na zákon o zastropování nájmu zákonodárnou pravomoc, protože problém reguloval již stát cenovou brzdou nájemného. Současně to znamená, že stát má případně možnost vydat vlastní zákon, který by spolkovým zemím umožnil nájemné zastropovat. Tím se zastropování nájemného přesunulo do agendy voleb do Spolkového sněmu.

Zelení, Die Linke i SPD chtějí zastropování nájmu v určité efektivní podobě umožnit, přičemž pouze Die Linke otevřeně hovoří o celostátním zastropování v duchu berlínského modelu. SPD namísto toho používá označení „časově omezené nájemní moratorium“, i Zelení chtějí ústavně přípustnou možnost, jak nájemné regulovat na úrovni spolkových zemí. CDU a FDP naopak považují zastropování nájmu za nezdařilé i obsahově, což odůvodňují poklesem počtu nabízených bytů v Berlíně za dobu fungování této regulace.

Závěr a výhled

Zatímco CDU/CSU se chce víceméně přidržet stávající politiky sociálního státu, ostatní strany požadují ve sledovaných oblastech dalekosáhlé reformy. FDP však dlouhodobé fungování sociálního státu váže na tržní mechanismy, což se projevuje zejména v otázce bytové výstavby a konceptu státního akciového důchodu. SPD, Zelení a Die Linke naopak plánují rozsáhlé rozšíření investic a intervencí sociálního státu, aby tak dokázal dlouhodobě zpracovat nadcházející i stávající výzvy.

Pro koaliční vyjednávání po volbách to v první řadě znamená, že největší potenciál by mělo středolevé propojení, i přes některé výrazně radikálnější obsahové požadavky strany Die Linke. Kvůli špatnému volebnímu výsledku Die Linke, jež se do parlamentu dostala jen díky speciální regulaci, je však tato koalice vyloučená. Trojkoalice Zelených, FDP a CDU (tzv. Jamaika) nebo SPD, Zelených a FDP (tzv. semafor), jež se při současném rozložení sil nabízejí, však budou od jedné ze stran vyžadovat velkou ochotu ke kompromisu, a to právě v souvislosti s projekty, jimž strana přikládá

velkou váhu. Pokud Zelení skutečně usilují o sociálně-ekologickou transformaci, budou muset vyjednat koalici se sociálními demokraty a liberály.

Zastoupení Friedrich-Ebert-Stiftung v Praze bude proces nadále sledovat.

Zdroje

1. Srov. Ärzteblatt: Bis 2030 475.000 zusätzliche Pflegefachkräfte nötig. Dostupné online na adrese: <https://www.aerzteblatt.de/nachrichten/83630/Bis-2030-475-000-zusaetzliche-Pflegefachkraefte-noetig>.
2. Holm, Andrej; Regnault, Valentin; Sprengholz, Maximilian; Stephan, Meret: Die Verfestigung sozialer Wohnversorgungsprobleme. Forschungsförderung Working Paper, Düsseldorf. Dostupné online na adrese: https://www.boeckler.de/de/faust-detail.htm?sync_id=HBS-008039.